

POSTANOWIENIE Z DNIA 28 WRZEŚNIA 2006 R.

I KZP 16/06

Sformułowanie „wydanie postanowienia o udzieleniu warunkowego zwolnienia” użyte w § 52 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowaniem tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142) oznacza wydanie postanowienia w tym przedmiocie, podlegającego wykonaniu (art. 9 § 2 k.k.w. oraz art. 154 § 1 k.k.w. w zw. z art. 162 § 2 zd. 2 k.k.w.).

Przewodniczący: Prezes SN Lech Paprzycki.

Sędziowie: SN J. Grubba (sprawozdawca), SA (del. do SN) M. Gierszon.

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy – Izba Karna w sprawie Piotra M., po rozpoznaniu przedstawionego na podstawie art. 441§1 k.p.k. przez Sąd Apelacyjny w B., postanowieniem z dnia 5 kwietnia 2006r. zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy pod pojęciem „wydania postanowienia o udzieleniu warunkowego zwolnienia”, o jakim traktuje § 52 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowaniem tych czynności (Dz. U. Nr 15 poz. 142) rozumieć należy wydanie przez sąd pierwszej instancji nieprawomocnej decyzji procesowej w tym

przedmiocie, czy też decyzja o udzieleniu warunkowego zwolnienia, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 9 § 2 k.k.w., powinna być prawomocna lub też nieprawomocna, ale wykonalna, z mocy szczególnego unormowania ustawowego?”.

p o s t a n o w i ł odmówić podjęcia uchwały.

U Z A S A D N I E N I E

Piotr M. wyrokiem Sądu Okręgowego w B. z dnia 24 stycznia 2001 r. został skazany na karę 7 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 120 stawek dziennych, których wysokość określona została na kwotę po 50 zł. Orzeczenie to zostało częściowo zmienione wyrokiem Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 15 lutego 2002 r. Postanowieniem Sądu Okręgowego w B. z dnia 10 lutego 2003 r. grzywnę wymierzoną skazanemu zamieniono na 60 dni zastępczej kary pozbawienia wolności. Postanowieniem z dnia 21 grudnia 2005 r. Sąd Okręgowy w B., warunkowo zwolnił skazanego z odbycia pozostałej części kary pozbawienia wolności, wyznaczając okres próby do dnia 21 grudnia 2008 r. i nakładając stosowne obowiązki. Orzeczenie to zaskarżył prokurator. Sąd Apelacyjny w B. postanowieniem z 16 lutego 2006 r. zażalenia tego nie uwzględnił i zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy. W dniu 16 lutego 2006 r. dyrektor Aresztu Śledczego w B. na podstawie art. 13 § 1 k.k.w. zwrócił się do Sądu Okręgowego o rozstrzygnięcie wątpliwości co do dnia, od którego należy liczyć początek kary zastępczej 60 dni pozbawienia wolności. Data ta nie została określona w postanowieniu o warunkowym zwolnieniu. Sąd Okręgowy w B. postanowieniem z dnia 21 lutego 2006 r. wyjaśnił, że początek wykonywania kary zastępczej w niniejszej sprawie należy liczyć od dnia 16 lutego 2006 r., to jest od daty uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym

zwolnieniu. Postanowienie to zaskarżył na korzyść skazanego prokurator, zarzucając obrazę § 52 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowaniem tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142), przez błędne wskazanie początku kary zastępczej, polegające na przyjęciu, że należy ją liczyć od daty uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym zwolnieniu, a nie od daty jego wydania przez sąd pierwszej instancji. Wskazując na powyższe, prokurator wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia i ustalenie, że początek kary 60 dni pozbawienia wolności należy liczyć od dnia 21 grudnia 2005r.

Sąd Apelacyjny rozpoznając wniesiony środek odwoławczy uznał, że wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy. Przedstawił je do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu w formie pytania: „czy pod pojęciem „wydania postanowienia o udzieleniu warunkowego zwolnienia”, o jakim traktuje § 52 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowaniem tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142) rozumieć należy wydanie przez sąd pierwszej instancji nieprawomocnej decyzji procesowej w tym przedmiocie, czy też decyzja o udzieleniu warunkowego zwolnienia, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 9 § 2 k.k.w., powinna być prawomocna lub też nieprawomocna, ale wykonalna, z mocy szczególnego unormowania ustawowego?”. Prokurator Prokuratury Krajowej w pisemnym wniosku wyraził pogląd, że Sąd Apelacyjny zadając pytanie nie wykazał istnienia rozbieżności w judykaturze czy doktrynie. Ograniczył się jedynie do przedstawienia argumentów z uzasadnienia zażalenia prokuratora, określając je

jednocześnie, jako nieprzekonujące. W tej sytuacji Prokurator wniósł o odmowę podjęcia uchwały.

Rozpoznając przedstawione pytanie prawne Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z dyspozycją art. 441 k.p.k., sąd odwoławczy może wystąpić do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego wówczas, gdy wyłoni się ono przy rozpoznawaniu środka odwoławczego i wymaga zasadniczej wykładni ustawy. Każdorazowo jednak u podstaw takiej decyzji sądu odwoławczego muszą leżeć wątpliwości, których sąd ten samodzielnie nie potrafi wyjaśnić (por. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego I KZP 24/96 z dnia 17 października 1996, OSNKW 1997, z. 1-2, poz. 7).

Przesłanka ta w niniejszej sprawie nie została spełniona. Sąd Apelacyjny, jak słusznie podniósł Prokurator Krajowy w swym wniosku, nie wskazał na istnienie w tej kwestii kontrowersji w doktrynie, czy rozbieżności w judykaturze, ani nawet w praktyce stosowania przywoływanego aktu prawnego przez pozasądowe organy postępowania wykonawczego. Można wręcz odnieść wrażenie, że wątpliwości co do kierunku rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia nie ma i pytający Sąd, który w uzasadnieniu swego postanowienia dość jednoznacznie wskazuje, za jakim rozumieniem dyspozycji omawianego przepisu opowiada się. Nie można także przyjąć, co oczywiste, że unormowanie zawarte w art. 441 k.p.k., pozwala na występowanie do Sądu Najwyższego przez sąd odwoławczy z pytaniem o charakterze abstrakcyjnym (tak jak jest to możliwe w oparciu o art. 60 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym).

Kwestia, której dotyczy postawione pytanie powstała z potrzeby dokonania wykładni pojęcia „wydanie” postanowienia o udzieleniu warunkowego zwolnienia, którym posługuje się § 52 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego areszto-

wania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowaniem tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142). Jak słusznie dostrzegł to Sąd zadający pytanie, pojęcie to nie może być postrzegane w oderwaniu od uregulowań stanowiących cały system przepisów określających sposób wykonywania kary pozbawienia wolności, w tym, przede wszystkim tych, które zostały zawarte w kodeksie karnym wykonawczym.

Posłużenie się określeniem „wydanie” w cytowanym rozporządzeniu, mogłoby wskazywać na to, że odnosi się ono do wszystkich pierwszych postanowień zapadłych w przedmiocie warunkowego zwolnienia, a więc orzeczeń nieprawomocnych i to zarówno wykonalnych, jak i tych, które wykonaniu nie podlegają. Wątpliwości tych udałoby się uniknąć, gdyby w § 52 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia posłużono się określeniem „udzielenie” warunkowego zwolnienia, tak jak uczyniono to w § 112 ust. 2 lit. b. Natomiast użycie obu wskazanych terminów – „wydanie postanowienia o udzieleniu warunkowego zwolnienia” w § 52 ust. 1 pkt 13 i „udzielenie warunkowego zwolnienia” w § 112 ust. 2 pkt 1 lit. b, powoduje dodatkową trudność interpretacyjną, można bowiem odnieść wrażenie, że intencją wydającego rozporządzenie było wskazanie, że mamy do czynienia z różnymi stanami zaawansowania procesowego sprawy. Stwierdzić równocześnie trzeba, że w wypadku tego drugiego przepisu, biorąc pod uwagę, że dotyczy on zwolnienia skazanego, a precyzyjniej otrzymania przez zakład karny informacji, iż skazany ma być zwolniony na podstawie decyzji o warunkowym zwolnieniu, możliwe było tylko posłużenie się zwrotem o „udzieleniu” zwolnienia. Użycie zatem różnych określeń, nie przesądza o tym, że chodziło o zróżnicowanie obu sytuacji. Na tym etapie analizy aktu prawnego nie można przecież odrzucić i takiego wyjaśnienia, że oba określenia odnoszą się do tej samej sytuacji procesowej, a posłużenie się różnymi zwrotami wynika wyłącznie z tego, że w pierwszym wypadku akcentuje się zapadnięcie

orzeczenia przed sądem penitencjarnym, w drugim zaś, otrzymanie orzeczenia do wykonania przez zakład karny. Trzeba wobec tego przyjąć, że wykładnia językowa, a nawet systemowa w ramach tego rozporządzenia, nie daje możliwości usunięcia wątpliwości związanych z interpretacją wskazanego przepisu. Wątpliwości te usuwa natomiast w sposób jednoznaczny wykładnia systemowa uwzględniająca unormowania kodeksu karnego wykonawczego.

Zasadę odnoszącą się do omawianej sytuacji określa art. 9 k.k.w., który wskazuje, że postępowanie wykonawcze (w tym i postępowania incydentalne, jak to, które jest przedmiotem orzekania w niniejszej sprawie) wszczyna się bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne, to zaś następuje z chwilą uprawomocnienia, chyba że ustawa stanowi inaczej. Wyjątkiem tym jest unormowanie z art. 162 § 2 k.k.w. w zw. z art. 154 § 1 k.k.w. stanowiące, że złożenie zażalenia na postanowienie o udzieleniu warunkowego zwolnienia nie wstrzymuje wykonania postanowienia jeżeli zostało ono wydane na wniosek prokuratora, albo jeżeli prokurator oświadczył, że nie sprzeciwia się jego udzieleniu.

Nie sposób przyjąć, że rozporządzenie, którego celem jest uregulowanie czynności administracyjnych oraz sposobu ich dokumentowania, a więc określające niejako „środki techniczne” dla wykonywania ustawy, mogłoby powyższe zasady kształtować odmiennie. Oznaczałoby to bowiem, że Kodeks karny wykonawczy w przytoczonych przepisach reguluje jedynie sytuację osób mających do odbycia jedną karę, a omawiane rozporządzenie, tych, którzy odbywają więcej niż jedną karę pozbawienia wolności. Brak jakichkolwiek podstaw, aby przyjąć taką interpretację za możliwą.

Analizując treść tego rozporządzenia, wskazać również należy na brzmienie innych punktów w jego § 52. Punkt 1 i 11 konkretyzują kolejną zasadę uregulowaną w art. 80 § 1 k.k.w., w myśl której, jeżeli tę samą osobę skazano na kilka kar, wykonuje się je według kolejności uprawomocnie-

nia się wyroków. Podkreślić należy, że rozporządzenie służy właśnie realizacji tej zasady określonej w Kodeksie karnym wykonawczym i to nawet w sytuacjach, gdy rozpoczęto już wykonywanie kar w innej kolejności (§ 52 ust. 1 pkt 11 rozporządzenia). Nie ma zatem powodu, aby przyjmować, że pkt 13 tego samego paragrafu nie ma na celu wykonywanie zasad kodeksowych, lecz tworzenie od nich wyjątków, co zresztą byłoby niedopuszczalne.

Przede wszystkim jednak należy zwrócić uwagę na to, że w sytuacji, jaka ma miejsce w niniejszej sprawie, a więc nieakceptowania przez prokuratora orzeczenia o przedterminowym zwolnieniu, każde inne rozwiązanie (niż oparte na zasadach ustanowionych przez art. 162 § 2 k.k.w. w zw. z art. 154 § 1 k.k.w. i 80 k.k.w.) prowadziłoby do sytuacji niemożliwej do zaakceptowania (co przecież wprost wyraża § 51 ust. 2 omawianego rozporządzenia), kiedy jednocześnie wykonywane byłyby dwie kary pozbawienia wolności – zasadnicza (która nadal byłaby wykonywana do czasu uprawomocnienia się decyzji o warunkowym zwolnieniu) i zastępcza (którą już wprowadzano by na podstawie § 52 ust. 1 pkt 13). Nie można też przyjąć, że na czas od wydania do uprawomocnienia się orzeczenia o warunkowym zwolnieniu następuje zmiana kolejności wykonywania kar. Zmiana taka bowiem, może nastąpić jedynie decyzją sędziego penitencjarnego (art. 80 § 2 k.k.w.), nie zaś z mocy rozporządzenia. Co więcej, nieracjonalności takiego rozwiązania dowodzi i to, że w wypadku uchylecia postanowienia o warunkowym zwolnieniu, istniałaby potrzeba ponownej zmiany przywracającej poprzednią kolejność wykonywania kar.

Na koniec należy odwołać się do wykładni celowościowej. Słusznie dostrzegł Sąd Apelacyjny, że przyjęcie, iż kara zastępcza wprowadzana jest do wykonania już w chwili wydania niewykonalnego postanowienia o warunkowym zwolnieniu, powodowałaby niczym nieuzasadnione premiovanie skazanych, którzy mają do odbycia co najmniej dwie kary, w stosun-

ku do tych, którzy odbywają tylko jedną karę. Dobitnie jest to widoczne na przykładzie rozpoznawanej sprawy. Skazany, gdyby miał do odbycia jedynie karę zasadniczą pozbawienia wolności odbywałby ją od dnia 24 marca 1999 r. do dnia 16 lutego 2006 r. (data uprawomocnienia się postanowienia o warunkowym zwolnieniu). Gdyby przyjąć interpretację § 52 ust. 1 pkt 13 omawianego rozporządzenia, która prowadziłaby do możliwości rozpoczęcia odbywania kary zastępczej pozbawienia wolności już od dnia wydania niewykonalnego postanowienia o warunkowym zwolnieniu, to wobec skazanego wykonywano by karę zasadniczą od dnia 24 marca 1999 r. do dnia 21 grudnia 2005 r. (data wydania nieprawomocnego postanowienia o warunkowym zwolnieniu), i od tego dnia rozpoczęłby on odbywanie kary zastępczej 60 dni pozbawienia wolności, które zakończyłby z dniem 18 lutego 2006 r.

Tak więc, w pierwszej sytuacji, w dniu 16 lutego 2006 r. skazany zakończyłby odbywanie kary zasadniczej, w drugiej zaś, w tym samym czasie odbyłby nie tylko karę zasadniczą, ale także nieomal całą karę zastępczą.

Faktycznie zaś, ta sama kara pozbawienia wolności (w obu wypadkach zakończona warunkowym zwolnieniem skazanego) byłaby odbywana w jednym przypadku do dnia 16 lutego 2006 r., a w drugim tylko do dnia 21 grudnia 2005 r. Przedstawiony przykład obrazuje, że taka interpretacja prowadziłaby nie tylko do rozwiązań niecelowych, ale i poważnego naruszenia zasady równości wobec prawa.

Z powyższego wynika zatem, że sformułowanie „wydanie postanowienia o udzieleniu warunkowego zwolnienia” użyte w § 52 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowaniem tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142) oznacza wydanie postanowienia w tym przedmiocie podlega-

jącego wykonaniu (art. 9 § 2 k.k.w. oraz art. 154 § 1 k.k.w. w zw. z art. 162 § 2 zd. 2 k.k.w.).

Mając na uwadze omówione względy, Sąd Najwyższy postanowił jak na wstępie.